

ЦІВАТИЙ В.Г.,
Ректор
Дипломатичної
академії України
при МЗС України,
кандидат
історичних наук,
доцент кафедри
дипломатичної
та консульської
служби,
Заслужений
працівник освіти
України

ЧЕКАЛЕНКО Л.Д.,
доктор політичних
наук, професор,
завідувач кафедри
зовнішньої
політики і
дипломатії
Дипломатичної
академії України
при МЗС України,
Заслужений діяч
науки і техніки
України

УДК 327.7 (477)+351.88

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті автори підбили підсумки реалізації Україною євроінтеграційного курсу, що підтверджений в Стратегії «Україна–2020». На прикладі реалізації Програми Східного Партнерства дали характеристику політиці і практиці українського суспільства на шляху європейської інтеграції.

Ключові слова: Європейський Союз, Східне партнерство, Програма Erasmus+, «Творча Європа – сприяння ЗМІ та художній творчості», «Косме», «Горизонт 2020».

Україна у боротьбі за територіальну цілісність і суверенітет переживає сьогодні не найкращі часи свого існування і як державний механізм, і як суспільна субстанція, і врешті, як економічна модель. Нещодавно прийняті виважені законодавчі акти окреслили шляхи реформування внутрішнього і зовнішнього життя нашої країни. Серед них виокремимо Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» – документ, який визначає напрями та пріоритети розвитку України на п'ятирічний період. Стратегія була розроблена за ініціативи Президента України Петра Порошенка та презентована ним 25 вересня 2014 р. 12 січня 2015р. затверджена Указом Президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» [1].

Передумовою реалізації Стратегії є суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Серед першочергових завдань Стратегії, на переконання глави держави, – досягти європейських стандартів життя і підготуватися до того, щоб у двадцятому році подати заявку на членство в ЄС.

Безперечно, це доволі серйозні наміри, враховуючи ситуацію, що склалася в Україні у безпековій, економічній і гуманітарній площинах. Особливої ваги зазначені завдання набирають в умовах війни, яку нав'язано нашій державі східним сусідом.

На сьогодні поступово вже окреслилася модель наступної після УПС сходинки інтеграційної взаємодії України з ЄС. Підписано і частково ратифіковано Угоду про асоціацію, яка прийшла на заміну Угоди про партнерство і співробітництво України з ЄС від 1994 р., з перемінним успіхом діє Програма Східне партнерство, запроваджена рішенням Європейської Ради від 19 червня 2008 р. за пропозицією Республіки Польща та Королівства Швеції, триває копітка робота над узгодженням, тобто уніфікацією з європейськими низки українських документів тощо.

За новою концепцією відносин ЄС зі східними сусідами покликанням Програми Східне партнерство стало обговорення шляхів до створення поглибленої зони вільної торгівлі України–ЄС, що є складовою Угоди про асоціацію; підтвердження принципового для України питання статті 49 Договору про ЄС, що містить положення про право нашої держави на майбутнє членство в Європейському Союзі як європейської країни і такої, що визнає європейські цінності.

Східне партнерство, яке розглядається Європейським Союзом продовженням політики сусідства, було запропоновано Україні, Молдові, Білорусі, Грузії, Азербайджану і Вірменії, тобто шість європейських країн, які за географічними ознаками є європейськими. Враховуючи всі обставини, а також результати реалізації зазначеної програми, вже виникла необхідність перегляду списків учасників та переформатування її завдань. За існуючими європейськими вимогами партнерство ґрунтується на прихильності принципам міжнародного права і фундаментальним цінностям, включаючи демократію, верховенство закону і повагу прав людини та основних свобод, а також ринкової економіки, сталого розвитку та ефективного управління. Партнерство, як передбачалось, мало бути засноване на взаємних інтересах і зобов'язаннях, а також спільній власності та взаємній відповідальності.

Європейський Союз намагався розбудувати широке й взаємовигідне співробітництво з усіма шістьма партнерами, незалежно від індивідуального налаштування на відносини з ЄС. У контексті оновлення європейських підходів до ЄПС/

СхП 25 травня 2011 р. Європейська Комісія та Високий представник ЄС у закордонних справах та політиці безпеки оприлюднили Спільну комунікацію «Нова відповідь сусідству, що змінюється». Комунікація про стратегічний перегляд ЄПС являє собою зведений перелік можливостей наближення сусідів до ЄС, обумовлених прогресом партнерів у сфері демократії. Формулювання Комунікації «більше за більше» передбачало умови діяльності, за якими країна-партнер отримує підстави розраховувати на інтенсивну підтримку з боку ЄС в обмін на здійснення внутрішніх реформ на засадах демократії, захисту прав людини, верховенства права та основоположних свобод. З цією метою в Комунікації визначено п'ять контрольних положень, а саме:

- проведення вільних та чесних виборів;
- забезпечення свободи асоціації, висловлювань, зібрань та ЗМІ;
- забезпечення верховенства права, яке гарантуватиметься незалежною судовою системою та правом на чесний суд;
- забезпечення належної боротьби з корупцією;
- здійснення реформи сектору безпеки та правоохоронних органів (зокрема міліції).

20 червня 2011 р. у м. Люксембург на засіданні Ради міністрів Європейського Союзу у закордонних справах керівники зовнішньополітичних відомств держав-членів ЄС схвалили Висновки Ради щодо результатів перегляду Європейської політики сусідства. Зазначимо, що у контексті відносин з країнами Східного партнерства Висновки містили формулювання про «визнання європейських прагнень та європейського вибору деяких партнерів» («The Council acknowledges the European aspirations and the European choice of some partners») [2].

Другий саміт Східного партнерства (29 – 30 вересня 2011 р., м. Варшава) наголосив на тому, що забезпечення поваги до прав і свобод людини у країнах безпосереднього сусідства є визначальною складовою їхнього посування шляхом інтеграції. Так, у преамбулі Спільної заяви, схваленої державами-членами ЄС та країнами-партнерами за підсумками Варшавського саміту, чітко зазначається, що Східне партнерство базується на європейських цінностях та принципах свободи, демократії, поваги до прав людини та основоположних свобод, верховенства права. До того ж, положення про те, що темпи реформ визначатимуть інтенсивність співробітництва, а найактивніші партнери отримуватимуть більш тісну політичну асоціацію, глибшу

поступову економічну інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС та підвищену підтримку з боку ЄС. Фактично ЄС залучало країни СхП до результативної реалізації завдань програми, пропонуючи найактивнішим підвищені дивіденди і привілеї.

Результати Варшавського саміту Східного партнерства отримали схвальну оцінку Європейської Ради (23 жовтня 2011 р.). У своїх висновках Європейська Рада повторно підтвердила, що швидкість та глибина політичної асоціації та економічної інтеграції країн-партнерів з ЄС залежатиме від дотримання ними демократичних принципів та верховенства права. Отже, застосування принципу «більше за більше» означало у першу чергу забезпечення поваги до прав і свобод людини і що у відносинах ЄС з країнами безпосереднього сусідства жодні інші інтереси, як, наприклад, економічні, не можуть переважати над ціннісним фактором.

28-29 листопада 2013 р. у Вільнюсі відбувся Третій саміт Східного партнерства [3], в якому взяли участь глави держав/урядів 28 країн-членів ЄС та 5 країн-учасниць ініціативи Східне партнерство, зокрема і делегація України. Рішення Саміту мали активізувати Східне партнерство у напрямі політичної асоціації та економічної інтеграції країн-партнерів з ЄС. Однак у Вільнюсі тодішній президент В. Янукович провалив амбітні плани України.

На захист європейських цінностей піднявся Майдан. У ті непрості часи агресії і війни левова частка роботи з впровадження європейського курсу зовнішньої політики лягла на українську дипломатію, яка взяла на себе відповідальність за просування України європейським шляхом. Укладення Угоди про асоціацію України–ЄС (УА) стало наріжним каменем дипломатичної роботи. Українські дипломати висловили підтримку учасникам Майдану, про що йдеться у Заяві, яку на час оприлюднення документу підписало 17 осіб [4]. «Ми, українські дипломати, – йдеться у Заяві, – в рамках акції «Не бійся! Ти українець!», яка розпочалася 3 лютого 2014 року, виявляючи свою гідність, честь і громадянську позицію, висловлюємо солідарність із тими, хто на майданах по всій країні виборює краще майбутнє для України. Ми виступаємо за мирне врегулювання існуючої кризи, за результативний переговорний процес, правдиве інформування суспільства та проти насильства і переслідувань. Ми переконані у правильності стратегічного курсу України на європейську ін-

теграцію, на впровадження загальнолюдських та демократичних цінностей у нашому суспільстві та державі. Ми хочемо щиро пишатися своєю Батьківщиною, представляючи її за кордоном», – стверджують українські дипломати у згаданому документі. Дипломатія України, спрямована на європейський курс, зробила свою справу: Угода про асоціацію України–ЄС була підписана.

Наріжним каменем подібних документів ЄС з Грузією, Республікою Молдова, а також Україною є закладене в Угоді про асоціацію зобов'язання сторін про запровадження глибокої і всебічної зони вільної торгівлі або поглибленої і всеосяжної зони. Саме таке положення є і в укладеній Україною у 2014 р. Угоді. Угоди про асоціацію також і з іншими партнерами в цілому спрямовані на зміцнення політичної асоціації та економічної інтеграції, містять план реформ, які нададуть країнам-партнерам можливість наблизитися до ЄС, поєднавши своє законодавство із стандартами ЄС і значно підвищити життєвий рівень власних громадян.

Українські події останніх років, ситуація, що склалася на просторі Східного партнерства, привернули увагу європейських чиновників до необхідності диференціювати відносини з різними державами: з Вірменією, Азербайджаном та Білоруссю – з одного боку, порівняно з Україною, Грузією і Молдовою – з іншого. Водночас, ЄС не може відмовитися від вже розбудованих відносин з «непевними в євроінтеграції країнами». Так, політична взаємодія ЄС з Вірменією та економічне співробітництво з цією країною, на переконання європейців, сприятиме розвиткові як Вірменії, так і ЄС. Євросоюз також зацікавлений у розбудові відносин з нафтоносним Азербайджаном. До того ж, з огляду на геополітичні і безпекові реалії змушений поглиблювати ретельно вивіряючи взаємні кроки та критичну взаємодію з Білоруссю.

Чому саме ці країни є сьогодні важливими для ЄС? У першу чергу вони є стратегічно задіяними в амбітних планах Євросоюзу: забезпечують безперешкодні транзитні шляхи, відкривають нові додаткові можливості до запровадження енерготрас тощо. До того ж багатостороннє співробітництво у Східному партнерстві реалізується через широке коло питань, починаючи з підтримки (читай – запровадження) демократії, належного управління і стабільності в економічній площині, енергетичній безпеці та контактів між людьми. Нині СхП спирається на чотири тематичні платформи, чотири флагманські ініціативи і проекти. Основні ініціа-

тиви зосереджено на співпраці у сфері інтегрованого управління кордонами, малого та середнього бізнесу, енергоефективності, охорони навколишнього середовища та управління ризиками стихійних лих.

Співпраця в рамках Східного партнерства допомагає країнам-партнерам у зміцненні їх стійкості в умовах нових викликів їх стабільності. Верховенство закону, незалежна судова система, ефективна профілактика та боротьба з корупцією, реформа державного управління тощо, – все це має важливе значення для модернізації та здатності країн-сусідів протистояти зовнішньому тиску. Більш тісне співробітництво в державному будівництві, зокрема в реформуванні цивільного сектора безпеки, цивільного захисту та ліквідації наслідків стихійних лих сприятиме протистоянню дестабілізуючому впливу надзвичайних ситуацій.

Підвищення мобільності громадян в безпечному і вдало керованому середовищі залишається основною метою Східного партнерства. Безвізовий режим з квітня 2014 р. запроваджений для громадян Республіки Молдова, що оформили біометричні паспорти. Реалізація планів лібералізації візового режиму ведеться також в Грузії та Україні. Зазначимо, що ЄС має угоди про спрощення візового режиму та реадмісію з п'ятьма східними партнерами Європи. Ці угоди дозволяють запровадити доступніші шляхи до отримання віз. Переговори з Білоруссю також спрямовані на поліпшення умов отримання європейських віз для громадян цієї країни.

Складова Угод про асоціацію є утворення глибоких і всеосяжних зон вільної торгівлі, що поглиблює торгівлю з зацікавленими країнами-партнерами. Для Грузії і Республіки Молдова тимчасове застосування таких зон, назву у вигляді аббревіатури яких пропонує ЄС (далі – *DCFTA*)¹, продемонструвало успішність розвитку торгівлі вже у 2014 р., а тимчасове застосування *DCFTA* для України було відтерміноване до 01 січня 2016 р. У той же час ЄС в односторонньому порядку надає торговельні преференції Україні. Допомагає зростати малому бізнесу і готуватися до можливостей ринку ЄС в рамках різних програм постійного співробітництва. Крім того, нова ініціатива –

¹ Для сприяння реалізації поглиблених і всеосяжних зон для малих і середніх підприємств у рамках ЄС був створений спеціальний фонд *DCFTA*, основною метою якого є розблокування нових інвестицій в Грузії, Молдові та Україні.

DCFTA центр спрямована на підтримку малого бізнесу в Україні, Грузії та Молдові із застосуванням систем цифрової економіки, що є поки що ноу-хау у співпраці країн-партнерів ЄС.

Ключовим елементом взаємодії з країнами Східного партнерства є покращення енергетичної інфраструктури та енергетичної безпеки обох сторін. Позитивним прикладом такої роботи є нові електричні і газові мережі між Румунією та Республікою Молдова. Енергетичний внесок Азербайджану та інших країн до Південного газового коридору є ще одним ключовим елементом розвитку. Транспортна мережа Східного партнерства допомагає зробити транспортні зв'язки між ЄС та країнами-партнерами безпечнішими та ефективнішими, тим самим сприяючи розширенню торгівлі та економічному забезпеченню громадян.

Європейський інструмент сусідства (ENI) є основним джерелом фінансування Європейської політики сусідства та Східного партнерства на період 2014–2020 рр. Ця схема має повністю замінити попередній європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), що діяв для регіону у 2007–2013 рр. В цілому, 3,2 млрд євро буде надано країнам Східного партнерства з моменту його започаткування до вже виданих: майже 2,5 млрд євро від ЄІСП у 2010–2013 рр. і 730 млн євро від ENI в 2014 р. [5]

У 2014 р. капітальна бюджетна підтримка від ЄС спрямовувалась у тому числі на допомогу економіці України. ЄС також реалізував інвестиції в Грузії та Республіці Молдова з метою зміцнення малого бізнесу і підготовки до ринкових можливостей всеосяжної зони вільної торгівлі з ЄС. З метою запровадження доступного кредитного фінансування для приватних інвесторів ЄС працював разом з європейськими банками і місцевими фінансовими установами, у тому числі і з малим бізнесом.

Більша частина нових програм була започаткована у 2015 р. Паралельно ЄС продовжує здійснювати програми, запроваджені в попередні роки. Технічні експерти та консультанти працювали зі своїми східними європейськими колегами над підготовкою нового законодавства. Водночас організації громадянського суспільства отримали гранти для моніторингу національних реформ та роботи з уразливими групами. Приватний сектор запровадив бізнес-інкубатори та нові варіанти кредитування; дрібні фермерські господарства

створювали нові бізнес-орієнтовані об'єднання; студенти отримали додаткові гранти на навчання в ЄС, щоб бути краще підготовленими для сучасного ринку праці. Тобто засади Східного партнерства запроваджено для опанування також і через освітняську мережу навчальних закладів країн-партнерів.

Східне партнерство охоплює не тільки урядові структури, але також широкі кола суспільства. Форум громадянського суспільства Східного партнерства гарантує врахування громадської думки, а Конференції місцевих і регіональних влад Східного партнерства окреслюють перспективи місцевих і регіональних органів влади, найбільш близьких до громадян. Парламентська асамблея ЄВРОНЕСТ надає платформу для парламентських дебатів на підтримку Східного партнерства. Бізнес-форум Східного партнерства використовує пропозиції бізнес-лідерів на всіх рівнях з метою розвитку комерційних зв'язків і забезпечення ефективності економічних і торговельних можливостей.

Україна в СхП. Відповідно до ст. 90 Угоди про Партнерство та Співробітництво 26–28 березня 2014 р. у м. Києві відбулось Двадцять перше засідання Комітету з парламентського співробітництва України – ЄС. Комітет з парламентського співробітництва, обговоривши стан відносин між Україною та ЄС після Третього Саміту Східного Партнерства (28–29 листопада 2013 р., м. Вільнюс) та подальші події, що мали місце, ухвалив Заключну Заяву та Рекомендації [6].

З огляду на воєнні дії проти України **Європейський парламент 15 січня 2015 р. затвердив спеціальну Резолюцію щодо України.** Документ виявився доволі безкомпромісним та жорстко засуджує агресивні дії Росії проти України. В ньому ЄП звертається до Ради ЄС з пропозицією не лише зберегти, а й посилити санкції проти Росії, а до країн-членів – щодо надання Україні летальної зброї. Документ містить також низку інших, надзвичайно важливих тез. І хоча рішення Європейського парламенту щодо зазначених питань не є юридично зобов'язуючим, воно стало вагомим елементом тиску на інші структури влади Євросоюзу, адже ЄП є єдиним органом ЄС, що обирається на прямих виборах і, таким чином, юридично репрезентує волю більш ніж 500 мільйонів жителів країн ЄС.

Оскільки Євросоюз всі роки співпраці виявився найпотужнішим джерелом фінансування

України, наша держава і зараз розраховує на допомогу цього інтеграційного об'єднання. Нагадаємо, що з 1991 р. ЄС надав Україні фінансову допомогу в розмірі близько двох млрд. євро [7]. Зазначена сума була розподілена на підтримку приватного сектору та сприяння економічному розвитку, розвиток транспортної, енергетичної інфраструктури та комунікацій, підвищення безпеки атомної енергетики, в т.ч. заходи, пов'язані з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС. ЄС фінансував індикативну програму TACIS з ядерної безпеки, розраховану на 2004–2006 рр. (117 млн євро), програму Сусідство у сфері прикордонного співробітництва, а також програму Східне партнерство. Водночас інвестування в українську економіку залишається на низькому рівні і тенденція зменшення його обсягів зберігається.

Протягом останніх років постійно зростали обсяги торгово-економічного співробітництва з ЄС, що може свідчити про сталу тенденцію. Якщо український експорт до країн європростору у 2002 р. становив 19,9 %, а імпорт — 23,6 %, то у 2006 р. експорт до всіх країн Європи склав 32,9% всього обсягу (до СНД – 33%), а імпорт – 37,3% (СНД – 44,8%). Водночас питома вага України в зовнішньоторговельному обороті ЄС залишалася незначною — менше як половина відсотка (0,42%). Зовнішньоторговельні операції проводилися у 2013 р. з партнерами із 209 країн світу. Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу — 27,1%, Азії — 25,7%, Африки — 6,6%, Америки — 3,9%, Австралії і Океанії — 0,1%, СНД – 35,9%. Імпорт з країн ЄС — 35%, СНД — 34%, Азії — 21,2%, Америки — 6,3%, Африки — 1,1%, Австралії і Океанії — 0,1% [8].

Найсуттєвіші експортні поставки здійснювалися до Польщі – 3,9% та Італії – 4,2%. За імпортом превалювали Німеччина (9,2%) і Польща (5,2%) [8].

Водночас торговельні відносини України з Євросоюзом наштовхуються на низку перепон конкурентного характеру. Зберігається негативна тенденція переваги імпорту над експортом. Товарна структура торгівлі ЄС з Україною в цілому відповідає структурі торгівлі ЄС із країнами, що розвиваються. Україна експортувала товари з низьким рівнем обробки, а імпортувала машини і технологічне устаткування, промислові товари і харчові продукти. Низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів не приваблює розвинуті європейські країни, а це відбувається на укра-

їнському експорті. До того ж негативно впливала асиметричність відкритості ринків ЄС та України через застосування Євросоюзом протекціоністських і антидемпінгових заходів. Щороку зростала частка українського експорту, яка підпадала під антидемпінгове розслідування (від 28 % у 1995 р. до 35 % у 1999 р.). Втрати України в результаті таких розслідувань становили наприкінці минулого десятиліття до 1,5 млрд. дол. Збільшенню українського експорту в ЄС перешкоджали повільні структурні зміни в національному господарстві, розвиток тіньової економіки в зовнішній торгівлі, обмежена номенклатура українських товарів тощо. Зазначені негативи має подолати впровадження в дію Угоди про асоціацію України – ЄС.

Враховуючи складний економічний стан нашої держави, що може принести Україна в програму Східного партнерства? В умовах розширення ЄС Україна вважає перспективним для розвитку двосторонньої співпраці використання її транзитних можливостей. Йдеться про зосередження на території країни міжнародних транспортних коридорів, можливості їх ефективного інтегрування у транспортні системи Європи та Азії, Балтійського і Чорноморського регіонів. Територією України проходять чотири з десяти міжнародних транспортних коридорів, які входять в сітку загальноєвропейських, і два з п'яти євразійських транспортних коридорів. Україна має всі можливості для участі у вирішенні широкого спектра проблем стосовно забезпечення енергетичних потреб країн Європи, у т. ч. шляхом їх залучення до реконструкції газотранспортної системи України, у проекті Євразійського нафтотранспортного коридору, у використанні українських газосховищ, видобутку альтернативних джерел енергії тощо.

Особливе місце в співробітництві ЄС з Україною займали проекти, реалізовані за програмою TACIS. Зазначена програма була складовою Програми сусідства і набутий досвід її реалізації став позитивним стимулом і практикою для реалізації програм СхП. Нагадаємо, що пріоритетними напрямками програми TACIS були визначені ядерна безпека та охорона довкілля, реорганізація енергетичного сектору, реструктуризація державних підприємств, підвищення ефективності аграрного сектору, допомога у створенні сучасної транспортної інфраструктури, адміністративна реформа. У межах програми в 1990-ті роки надавалися відповідні кошти у такі регіони, як Донбас, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя і Крим. Технічна до-

помога у 2001—2003 рр. із щорічним бюджетом понад 50 млн євро була спрямована на розвиток громадянського суспільства, освіти, на підтримку малого й середнього бізнесу, реформування енергетичного сектору, творення сучасної банківської системи і розвиток соціальної політики в Україні тощо.

Задля поглиблення співробітництва між Україною та ЄС, забезпечення адаптації до стандартів ЄС, на сьогодні в країні запроваджено різноманітні інструменти інституціональної розбудови ЄС – Twinning, TAIEХ, SIGMA. Так, у рамках програми Твіннінг (Twinning) співпрацюють державні службовці аналогічних органів влади країн-членів ЄС та України, що є необхідним в умовах євроінтеграції. На відміну від інших видів технічної допомоги, проект Twinning покликаний виробляти конкретні гарантовані результати, а не лише сприяти розвитку співробітництва в цілому.

Робочий план Twinning нараховував 31 проект, з них 9 проектів у сферах норм та стандартів, конкурентної політики, акредитації, космічних технологій, державного внутрішнього фінансового контролю, транспорту (2 проекти), внутрішніх справ, юстиції та свободи. У квітні – червні 2009 р. завершилась реалізація двох перших в Україні проектів Twinning: у сферах регулювання ринку електроенергетики (бенефіціар – Національна комісія регулювання електроенергетики України) та цивільної авіації (бенефіціар – Державна авіаційна адміністрація). Розпочалася реалізація наступних 5 проектів Twinning у сферах інвестиційної політики, державної служби, юстиції, регулювання ринку газу, санітарних і фітосанітарних заходів та монетарної політики тощо. Десять проектів Twinning охоплюють сфери митних справ, фінансів, енергетики, муніципальної інфраструктури, адміністративного судочинства, державної служби, статистики, зовнішнього аудиту та соціальної сфері; шість проектів – у сферах освіти, зв'язку, акредитації, енергетики, норм та стандартів (технічне регулювання) та державних фінансів перебувають на етапі ідентифікації.

Держземагентством України проводиться робота із започаткування проекту Twinning «Допомога у розвитку відкритого та прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні», у рамках якого передбачається, з поміж іншого, удосконалення законодавства України у сфері земельних відносин відповідно до найкращої практики ЄС.

До напрямів співпраці України–ЄС слід додати участь спеціалістів у створенні Глобальної системи спостереження за землею (GEOSS). Тривають переговори щодо угоди про співпрацю у створенні Глобальної навігаційної системи (GNSS) і участі України в програмі «Галілео». Для України використання національних засобів космічного спостереження (системи СІЧ) у міжнародних проєктах є важливим чинником розвитку вітчизняного ракетно-космічного потенціалу. Європейське космічне агентство заінтересоване у використанні розвинутої української наземної інфраструктури для прийому та обробки потоків інформації з супутників дистанційного зондування Землі (ДЗЗ).

Нагадаємо також, що ЄС підтримав Україну у вступі до СОТ. Водночас негативно сприйняв підписання Україною угоди про створення Єдиного економічного простору в межах СНД (2003 р.), переговори щодо Митного Союзу (2013 р.), вважаючи подвійну інтеграцію неможливою.

Отже, європейський напрям зовнішньої політики України — один із шляхів модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, можливості виходу на внутрішній ринок ЄС. Намагання України бути визнаною європейською державою спирається на спільне із європейським світом розуміння і бачення суспільних цінностей. Україні при цьому належить законодавчо адаптуватися до права ЄС, яке не зводиться лише до законодавства Спільноти, а охоплює загальні принципи, цінності і правову культуру.

Сучасний стан євроінтеграційного просування України можна охарактеризувати, як стабільний, хоча й дещо уповільнений. 27 червня 2015 р. минув рік від підписання Євросоюзом угод про асоціацію з Грузією, Молдовою та Україною. Як свідчить практика, тимчасове застосування поглиблених і всеосяжних зон призвело до зростання торговельного обороту, що є важливим фактором економічного зростання.

Загальні дані про торгівлю в 2014 р. виявилися доволі позитивними для імпорту з Молдови, які збільшилися на 20% порівняно з початком року, у той час як загальний обсяг торгівлі Молдови збільшився на 8% за рік. Різке зростання обсягів торгівлі почалося вже у 2014 р. до підписання Угоди про асоціацію. Імпорт ЄС з Молдови зріс на 20% в цілому, а імпорт сільськогосподарської продукції — більш ніж на 30%. Експорт ЄС до Молдови залишився на тих самих позначках.

Грузинський експорт в ЄС протягом перших шести місяців виріс на 12%. Експорт ЄС до Грузії залишається стабільним. Дії із сприяння торгівлі тривають. Березневі 2015 р. документи ЄС–Грузія щодо митного співробітництва і ратифікація в Молдові Пан-європейсько-середземноморської регіональної конвенції про правила походження мають датися взнаки і полегшити торговельні операції і спрощення митних процедур.

На тлі конфлікту в східній Україні та її складної економічної ситуації, ЄС активізував взаємодію з нашою державою, забезпечуючи політичну, фінансову та економічну підтримку. У березні 2014 р. ЄС прийняв всеосяжний фінансовий пакет в 11 млрд євро, розрахований на допомогу процесові у реалізації реформ в Україні. У квітні 2014 р. ЄС реалізував низку автономних торговельних заходів в Україні. Разом з державами-членами Європейський Союз також надає істотну гуманітарну допомогу Україні на суму до 100 млн євро.

У рамках своєї всеосяжної взаємодії з Україною ЄС виконує також роль посередника енергетичних домовленостей між Росією та Україною на зимовий період. Енергетична реформа сектору з підвищення енергоефективності та реструктуризації Нафтогазу України триватиме й надалі.

У безпековій площині Євросоюз розгорнув консультативну місію з метою допомоги Україні в її зусиллях щодо реформування цивільного сектору безпеки. До того ж Європейська комісія створила групу експертів для підтримки процесу реформ в Україні – Групу підтримки для України.

Не можна обійти увагою і співпрацю Євросоюзу з країнами Східного партнерства в гуманітарній площині. Низка агентств і програм ЄС в рамках Асоціації країн-партнерів, значно розширилась у 2014 р. Нагадаємо, що Програма Erasmus+ спеціально була започаткована для партнерів СхП і була розрахована на фінансування близько 15.900 громадян СхП з 2014 по 2020 рр. Інша програма під назвою «Творча Європа – сприяння ЗМІ та художній творчості» уперше була започаткована в Грузії з лютого 2015 р. Молдова й Україна, як відомо, приєднуються до неї протягом поточного року. «Косме» – програма для малих і середніх підприємств, в якій з лютого 2015 р. бере участь Молдова, а Україна і Вірменія вивчають умови і вимоги згаданої програми з метою приєднання у майбутньому. Цікавою видається і програма «Горизонт 2020» – розробка спільних науково-дослідних програм, в якій Молдова бере участь з січня 2014 р.; Україна –

з січня 2015 р. Грузія та Вірменія намагаються приєднатися до програми у 2016 р.

Поза реалізацією власних ініціатив Євросоюз надав суттєву фінансову підтримку СхП на впровадження внутрішніх реформ. Водночас нагадаємо, що з усіх споживачів європейських коштів першу позицією за обсягом отриманого посідає Молдова, яка є однією з найбільших одержувачів допомоги ЄС на душу населення в усьому світі. У 2014 р. країна отримала на реформування 131 млн євро, а у рамках двосторонньої допомоги у 2014–2017 рр. в розмірі до 410 млн євро. ЄС також суттєво збільшив двосторонню допомогу Грузії: від 180 млн євро у 2011–2013 рр. до 410 млн євро у період 2014–2017 рр. Поза зазначеними коштами Грузії було надано макрофінансову допомогу у 46 млн євро, з яких вже видано 23 млн.

Таким чином, Програма Східного партнерства, що є складовою Європейської політики сусідства, хоча й не містить положень про європейську перспективу країн-партнерів ЄС, однак сприяє країнам-сусідам у просуванні шляхом європейської інтеграції, втім і посилює позиції України в регіоні.

Європейський напрям зовнішньої політики України — один із шляхів модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, можливості виходу на внутрішній ринок ЄС. Євроінтеграційні просування України підтвержені в Угоді про асоціацію України та ЄС (2014 р.). Намагання України бути визнаною європейською державою спирається на спільне із європейським світом розуміння і бачення суспільних цінностей. Україні при цьому належить законодавчо адаптуватися до права ЄС, яке не зводиться лише до законодавства Спільноти, а охоплює загальні принципи, цінності і правову культуру.

Однак на європейському шляху перед нашою державою постають додаткові перепони, які носять переважно внутрішній характер. Про ці проблеми на весь голос заявили керівники Представництва Європейського Союзу в Україні які за згодою Голів Дипломатичних місій Держав-членів ЄС в Україні виступили із відповідною Заявою. У спільній Заяві

від 12 лютого 2016 р. вони закликали «органи державної влади та всі політичні партії України з відновленими силами об'єднатися заради продовження процесу реформ. Це життєво важливо для майбутнього країни, її демократичного розвитку та добробуту людей. Економічне і соціальне відродження України вимагає подальшого покращення умов ведення бізнесу, а також невідпущеної підтримки громадянами реформ, започаткованих урядом. Зокрема, негайно необхідні конкретні й переконливі результати у боротьбі з корупцією. Одним з головних пріоритетів у цьому відношенні є прозорість відбору та призначення керівників державних підприємств і їхньої фінансової звітності, а також кроків, що здійснюються для приватизації чи ліквідації деяких таких підприємств відповідно до програми макроекономічної та фінансової стабілізації, узгодженої з міжнародними фінансовими організаціями. Впровадження цієї програми реформ і одночасне зміцнення демократії та верховенства права, як це передбачено Угодою про асоціацію, вимагатиме координації заходів реформ за всіма напрямками. Україні слід також подвоїти зусилля, спрямовані на побудову політичного консенсусу всередині демократичних інституцій.

Європейський Союз і його Держави-члени надають значну фінансову й технічну допомогу Україні для таких реформ і готові продовжити підтримувати цілеспрямовану роботу над реформами. У цей вирішальний момент політичному керівництву України слід відкласти в сторону розбіжності та спільно зосередитися на подальшому виконанні плану реформ.

Єдність на підтримку таких необхідних реформ повинна бути пріоритетом для всіх політичних сил» [9].

Поза сумнівом, програма Східного партнерства порівняно з попередньою політикою сусідства ЄС була потрібною саме Україні, оскільки давала конкретний шанс вийти з євроізоляції, подолати економічну і політичну кризи, стати лідером в географічному субрегіоні, очоливши групу країн, спрямованих на інтеграцію з ЄС, активізувати власні дії задля наближення до стратегічної мети.

ПОСИЛАННЯ:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020». Президент України; Указ, Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015 . – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>; 3 виступу Президента України Петра Порошенка на прес-конференції «Стратегія-2020» 25 вересня 2014 року.
2. Урядова програма „Реформи для процвітання”, прийнята 2000 р. і розрахована до 2007 р, визначала основними цілями створення основи для членства України в ЄС і формування проєвропейської більшості в суспільстві. – Чекаленко Л.Д. 3.2. Зовнішня політика України — Режим доступу: [...westudents.com.ua/glavy/51613-32-vropeyskiy-vibr-ukrani.html](http://westudents.com.ua/glavy/51613-32-vropeyskiy-vibr-ukrani.html).
3. Урядовий портал: Східне партнерство. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248068721&cat_id=223345569.
4. Українські дипломати висловили підтримку учасникам Майдану. Українська правда, 04 лютого 2014, 20:25
5. EU Relations with Eastern Partnership. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/eastern/about/index_en.htm.
6. REGULATION (EU) No 232/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>
7. Угода про асоціацію України–ЄС була синхронно ратифікована парламентами України та ЄС 16 вересня 2014 р. – Режим доступу: Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції. – comeuroint.rada.gov.ua/.../uk/.../results; Заключна Заява та Рекомендації 21-го засідання Комітету з парламентського співробітництва між Україною та ЄС 27 березня 2014, 17:27. – Режим доступу: <http://gdansk.mfa.gov.ua/ua/news/consular-news/20827-zaklyuchnu-zajavu-ta-rekomendaciji-21-go-zasidannya-komitetu-z-parlamentsykygo-spivrobotnictva-mizh-ukrajinoju-ta-jes>.
8. Л.Д. Чекаленко. Зовнішня політика України: Підручник для ВНЗ /Людмила Д. Чекаленко/. – К., 2015. – 477 с.
9. Теги: UE. – Режим доступу: http://www.kijow.msz.gov.pl/uk/news/zajawa_ue.

Tsivatyi V., Chekalenko L. European integration activities Ukraine through the prism of the Eastern Partnership / Diplomatic Academy of Ukraine the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine

The article summed up the implementation of European integration course of Ukraine, which is confirmed in the Strategy “Ukraine 2020”. The description of the policy and practice of Ukrainian society towards European integration is discussed for example the implementation of the Eastern Partnership.

Keywords: European Union, Eastern Partnership, Program Erasmus +, «Creative Europe - to promote media and artistic creativity», “Cosme”, “Horizon 2020”.

Циватый В.Г., Чекаленко Л.Д. Евроинтеграционная деятельность Украины сквозь призму реализации Программы Восточного Партнерства / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

В статье авторы подвели итоги реализации Украиной евроинтеграционного курса, подтвержденный в Стратегии «Украина2020». На примере реализации Программы Восточного Партнерства дали характеристику политике и практике украинского общества на пути европейской интеграции.

Ключевые слова: Европейский Союз, Восточное партнерство, Программа Erasmus +, «Творческая Европа - содействие СМИ и художественному творчеству», «Косме», «Горизонт 2020»

Стаття надійшла до редколегії 26.12.2015

Прийнята до друку 02.02.2016